

Podudarnosti u nazivlju za rodbinske odnose u staroindijskome i hrvatskom

---

Stojaković, Iskra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:187739>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

Diplomski studij indologije

**PODUDARNOSTI U NAZIVLJU ZA RODBINSKE ODNOSU U
STAROINDIJSKOME I HRVATSKOM**

Diplomski rad

15 ECTS

Studentica: Iskra Stojaković

Mentor: Ivan Andrijanić

Zagreb

Rujan 2023.

Zahvaljujem se svom mentoru, Ivanu Andrijaniću, koji mi je s puno volje i želje pomogao pri pisanju ovog rada. Zahvaljujem na vječnoj podršci i pomoći i svojem prijatelju i kolegi indologu Mateju Majstoroviću Goluboviću.

Rad posvećujem roditeljima i tebi.

Studentica: Iskra Stojaković

Mentor: Ivan Andrijanić.

U Zagrebu, 2023.

Izjava o neplagiranju

Ja, Iskra Stojaković, kandidatkinja za magistricu indologije, izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

PODUDARNOST U NAZIVLJU ZA RODBINSKE ODNOSU U STAROINDIJSKOME I HRVATSKOM

Sažetak

Rad se bavi proučavanjem podudarnosti u nazivlju za rodbinske odnose u staroindijskome i hrvatskom. Podudarnosti su vrlo rano zaintrigirale istraživače poput Vesdina, Boxhorna ili Leibniza. Jezikoslovlje je znanost koja se temelji na klasifikaciji, promatranju i objašnjavanju jezičnih pojava. Prva poredbenopovijesna lingvistika je bila indoeuropeistika u koju osim rekonstrukcije jezičnih praoblika, jezikoslovne povijesti i usporedbe jezika, pripada i proučavanje i rekonstrukcija indoeuropske kulture, društva, mitologije i pjesništva. Cilj ovog rada je prikazati podudarnosti u nazivlju rodbinskih odnosa u indoarijskim jezicima i hrvatskom. Do analize tih podudarnosti dolazilo se rekonstrukcijom na temelju literature, pobrojane su i objašnjene glasovne promjene te su potkrijepljene primjerima. Na kraju analizirane su četiri indoeuropske riječi primjenom znanja o glasovnim promjenama. Rad je popraćen zaključcima.

KLJUČNE RIJEČI: rodbinski odnosi, glasovne promjene, rekonstrukcija, indoeuropski, lingvistika

CONCORDANCE IN THE NOMENCLATURE FOR KINSHIP RELATIONS IN SANSKRIT AND CROATIAN

The paper researches the concordance in the nomenclature for kinship relations in Sanskrit and Croatian. The concordances intrigued researchers like Vesdin, Boxhorn or Leibniz very early on. Linguistics is a science study based on the classification, observation and explanation of linguistic phenomena. The first comparative historical linguistics was Indo-European studies, which, in addition to the reconstruction of language proto-forms, linguistic history and comparison of languages, also includes the study and reconstruction of Indo-European culture, society, mythology and poetry. The aim of this paper is to show the similarities in the nomenclature of kinship relations in Indo-Aryan languages and Croatian. The analysis of these correspondences was achieved by reconstruction based on the literature. Phonemic changes were enumerated and explained and supported by examples. At the end, four Indo-European words were analyzed using the knowledge of phonemic changes. The work is summarized by conclusions.

KEY WORDS: kinship relations, phonemic changes, reconstruction, indoeuropean, linguistics

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Indoeuropska porodica jezika.....	2
1.2. Lingvistika	3
1.3. Rekonstrukcija.....	4
1.4. Glasovne promjene.....	5
1.5. Metateza likvida	8
1.6. Izoglose.....	9
2. Analiza primjera	10
2.1. <i>mātār</i> 'mati' (< ie. * <i>méh₂tēr</i>).....	10
2.2. <i>bhrātār</i> 'brat' (< ie. * <i>b^hreh₂tēr</i>).....	11
2.3. <i>nápāt</i> 'nećak' (< ie. * <i>h₂nepōts</i> ili * <i>nepōts</i>).....	12
2.4. <i>svasā</i> 'sestra' (< ie. * <i>swesōr</i>).....	13
3. Zaključak	14
4. Literatura.....	16

1. Uvod

Tema je ovog diplomskog rada podudarnost nazivlja za rodbinske odnose u indoiranskim i slavenskim jezicima. Točnije, prikazat će se analiza primjera od indoeuropske inačice, preko indoiranske sve do sanskrta s jedne strane te od indoeuropskog, preko staroslavenskoga do hrvatskog jezika s druge strane. U uvodu bit će ukratko opisana indoeuropska porodica jezika, s naglaskom na pitanje o mjestu i značaju sanskrta u njoj. Uz to će biti objašnjeno poredbeno jezikoslovlje, grana znanosti koja se bavi sustavnim proučavanjem podudarnosti dvaju ili više jezika. Dalje će u uvodu biti prikazana načela rekonstrukcije prajezika te tri razine na kojima možemo proučavati proces rekonstrukcije prajezika neke jezične porodice, u našem slučaju rekonstrukcije indoeuropskog prajezika. Zatim će se pobrojati neke od najznačajnijih glasovnih promjena koje su zahvatile indoeuropski prajezik te će se поближе opisati i pojasniti na primjerima.

Proučavanje glasovnih promjena od velike je važnosti jer pomoću njih dolazimo do rekonstrukcije prajezičnih fonema, morfema, pa i cijelih riječi. Glasovne promjene u indoeuropskim jezicima ključni su faktor u jezičnome razvoju. primjerice, jedna je od važnih glasovnih promjena u indoeuropskim jezicima Grimmov zakon. Ovaj zakon opisuje promjene u konsonantskom sustavu, posebice u okviru različitih grupa suglasnika. U mnogim indoeuropskim jezicima, uključujući slavenske jezike dolazi do promjene glasova **p*, **t* i **k* u njihove aspirirane oblike *f*, *th* i *kh* kada se nalaze na početku riječi ili ispred samoglasnika. Druga je značajna promjena u slavenskim jezicima promjena jata. U staroslavenskom jeziku dolazi do promjene glasovnog jata u različite glasove ovisno o njegovu položaju unutar riječi. Može se, na primjer, pretvoriti u *e*, *je* ili *i*. Također je važno spomenuti da su glasovne promjene u slavenskim jezicima kontinuirane i da se odražavaju u različitim dijalektima i vremenskim razdobljima. Svaki slavenski jezik ima svoje specifične glasovne karakteristike i promjene koje su se dogodile tijekom njihove jezične evolucije (Kapović, 2008).

Dalje će se provesti analiza odabranih primjera rodbinskog nazivlja tako da će se kroz primjenu glasovnih promjena ići korak po korak s jedne strane preko praslavenskoga i starocrkvenoslavenskoga do suvremenog standardnog hrvatskog, a s druge strane preko indoiranskoga do staroindoarijskoga (sanskrta). Primjeri su odabrani po načelu srodnosti s hrvatskim oblicima te kao dobar primjer za prikaz raznovrsnosti glasovnih promjena. Primjeri

koji će se u radu predstaviti bit će: **b^hreh₂tēr* 'brat', **meh₂tēr* 'mati', **h₂nepōts* 'nećak' i **swesōr* 'sestra'. Naposljetku bit će prikazani rezultati analize popraćeni raspravom i zaključcima.

1.1. Indoeuropska porodica jezika

Jezičnom porodicom naziva se ona skupina jezika čiji razvitak dokazano potječe iz istog prajezika. Prva precizno definirana jezična porodica jest porodica indoeuropskih jezika, koja se, počevši od praindoeuropskoga, razgranala na baltoslavenske, romanske, italske te još mnoge druge. Spomenuvši prajezik moraju se objasniti razlike između dvije vrste prajezika. Prajezici mogu biti posvjedočeni i neposvjedočeni, a ta je obavijest istraživačima od ključnog značaja zato što neposvjedočeni jezici nisu oni na kojima su sačuvani tekstovi već oni do kojih se može doći isključivo rekonstrukcijom, a to bi značilo proučavajući i uspoređujući jezike potomke tog prajezika. Primjer posvjedočenoga prajezika je vulgarni latinski, čiji su jezici potomci svi romanski jezici. Pa se tako, na primjer, mogu usporediti latinski *lupus* 'vuk', koji u talijanskome daje *lupo*, u istrorumunjskom *lup* te u španjolskom i portugalskom *lobo*. S druge su strane staroslavenski *vlъkъ* i staroindoarijski *vṛka* kao i gotski *wulfs* i litavski *vilkas*, od čega se može rekonstruirati praindoeuropski oblik **w_lk^wos*.

Objasnivši pojam jezične porodice i dvije vrste prajezika, daljnji će fokus biti na jezicima koji pripadaju porodici koju proučavamo u ovome radu, a to su indoeuropska porodica. Jezici indoeuropske porodice danas su najrasprostranjeniji po svijetu. Prema SIL-ovu popisu¹, jezika koji potječu od indoeuropskoga prajezika ima čak 448 te ih je najveći broj u indoiranskoj potporodici. No, indoiranska nije jedina potporodica koja je proizašla iz tako velikog prajezika. Kapović (2008: 15–16) navodi idući popis potporodica indoeuropskog prajezika, kronološkim redom kako su posvjedočeni:

anatolijski jezici (npr. hetitski, luvijski, likijski) od 19. st. pr. Kr.,

indoiranski jezici (npr. sanskrt, avestički, perzijski) od oko 15. st. pr. Kr.,

grčki jezik između 15. i 13. st. pr. Kr.,

italski jezici (npr. latinski, umbrijski, oksički) od 7. st. pr. Kr.,

keltski jezici (npr. galski, staroirski, velški) od 6. st. pr. Kr.,

---

¹ <https://www.ethnologue.com/subgroups/indo-european>

germanski jezici (npr. gotski, engleski, njemački) od 3. st.,
armenski jezik od 5. st.,
toharski jezici (toharski A i toharski B) od 5./6. st.,
baltoslavenski jezici (npr. litavski, hrvatski, ruski) od 9. st. i
albanski od 14. st.

1.2. Lingvistika

Indoeuropski je prajezik u brojnim jezicima-pretcima ostavio takve podudarnosti da su se već vrlo rano počele u intelektualnim krugovima primjećivati sličnosti i pretpostavljati da su potekli iz jednoga prajezika. Rani istraživači koji su o tome pisali bili su primjerice nizozemski učenjak Marcus Zuerius van Boxhorn (1612.–1653.) ili njemački filozof i polihistor Gottfried Wilhelm Leibniz (1646.–1716.). Ovdje možemo istaknuti i ulogu našega misionara Filipa Vesdina (1748.–1806.), koji je na temelju usporedbe sanskrta s latinskim, germanskim i staroiranskim jezicima također pretpostavljao postojanje zajedničkoga prajezika. Vesdin je u svoje dvije knjige *De antiquitate et affinitate linguae Zendicae, Samscrdamicae, et Germanicae dissertatio* („Rasprava o starini i srodnosti zenda [avestičkog], sanskrta i njemačkog jezika”)² i *De Latini sermonis origine et cum orientalibus linguis connexione Dissertatio* („Rasprava o podrijetlu latinskoga jezika i povezanosti s istočnim jezicima”)³ tumačio srodnost sanskrta s latinskim, germanskim i iranskim jezicima te je u njima usporedio među ostalima i riječi za rodbinske odnose. Tako su neke od riječi koje on navodi skt. *mātr̥* 'mati', koju točno uspoređuje sa srvnj. *moder*, pehlevskim *madeh* i lat. *māter*, skt. *pitṛ* 'otac' s avestičkim *fədr̥*, srvnj. *fater* i lat. *pater*, skt. *bhrātṛ* 'brat' sa srvnj. *brouder* i lat. *frāter* ili skt. *sūnú* 'sin' sa nvnj. *sohn* (usp. Andrijanić 2014 i Andrijanić i Matović 2019)

Lingvistika, odnosno jezikoslovlje, temelji se na klasifikaciji, promatranju i objašnjavanju jezičnih pojava, a ograđuje se od bilo kakvog estetskog uplitanja u te pojave. Ona proučava ljudski jezik kroz prizmu znanosti. Među prvim značajnim lingvističkim podvizima u svijetu ističe se sanskrtska gramatika *Aṣṭādhyāyī*, koja se pripisuje gramatičaru

---

² Za detalje o raspravi vidi Andrijanić i Matović (2019).

³ Za detalje o raspravi vidi Jauk-Pinhak (1984) i Andrijanić (2014).

Pāṇiniju. O njemu se ne zna mnogo osim što se pretpostavlja da je živio oko 5. st. pr. Kr. te da dolazi iz sjeverozapadnoga dijela indijskog potkontinenta na području današnjega Pakistana. Pāṇini uvodi metajezične oznake za gramatičke pojave, objašnjava osnove fonologije te tvorbu riječi afiksima. Dalje se fokusira na tvorbu izvedenica i složenica te na kraju na sintaksu. „Poredbenopovijesna lingvistika je lingvistička disciplina koja se bavi proučavanjem povijesnoga razvoja raznih jezika i jezičnih porodica“ (Kapović 2008: 16). Prva je poredbenopovijesna lingvistika indoeuropeistika, u koju osim rekonstrukcije jezičnih praoblika, jezikoslovne povijesti i usporedbe jezika pripada i proučavanje i rekonstrukcija indoeuropske kulture, društva, mitologije i pjesništva. Po uzoru na metode usporedbe i rekonstrukcije razvijene u indoeuropeistici razvijaju se semitistika, pa i druge poredbene lingvistike, poput dravidologije, a sve s ciljem rekonstrukcije prajezičnih fenomena.

1.3. Rekonstrukcija

Kako je u ovom radu cilj prikazati podudarnosti u nazivlju rodbinskih odnosa u indoarijskim jezicima i hrvatskome, od velike je važnosti ući dublje u sam pojam rekonstrukcije te prikazati na koje sve načine teče proces rekonstruiranja prajezika. Proces rekonstrukcije može se, prema Matasoviću (2010) proučavati na tri razine. Na prvoj se razini rekonstrukcija percipira kao skup apstraktnih simbola na temelju kojih se mogu svesti uočene podudarnosti. Također tvrdi da je „postupak rekonstrukcije na toj razini posve mehanički, a dobiveni rezultati su sigurni“ (Matasović 2010: 52). Tako na primjer, Matasović (ibid.) navodi uvođenje dvaju simbola *y i *s, iz kojih se izvode latinski *i* i *s*, a iz njih grčko ι na početku riječi u riječima koje imaju srodno značenje. Ovdje bismo mogli dodati da se u staroindoarijskome na tom položaju nalaze *y* i *s*, iz čega se vidi i da su rekonstrukt katkada bliski staroindoarijskome. Tako se primjerice iz latinskoga *iecur*, grč. ἰεταρ i iz staroindoarijskoga *yakṛt* 'jetra' može rekonstruirati indoeuropsko **yēkʷr̥*; iz latinskoga *serpō*, grčkog ἕρπω i staroindoarijskoga *sarpa* 'zmija' rekonstruiramo indoeuropsko *serpoh₂. Na temelju toga možemo zaključiti da u rekonstrukt nikako ne možemo pretpostaviti samo jedan simbol, ali jednako tako zaključujemo da nema razloga da se pretpostavi više od dva simbola. Tako je važno spomenuti i Matasovićevu napomenu (2010: 52) kako primjer lat. *iugum* 'jaram'

(možemo dodati skt. *yoga*) i grč. ζυγόν pokazuju da se *y može izvesti iz latinskoga *i* i grčkog ζ kad slijedi iza *u* (grč υ), što znači da su dva glasa sudjelovala u rekonstrukciji.

Rekonstrukcija se na drugoj razini naziva materijalnom te tada na fonetskoj i fonološkoj osnovi interpretira simbole koji su pretpostavljeni u rekonstruktu. Ti se simboli, prema Matasoviću (2010), interpretiraju kao segmenti prajezika. Na ovoj razini uvode se i glasovne promjene koje su regulirale oblike u jezicima potomcima. Naime, pravila izvođenja interpretiraju se kao glasovne promjene kojima su određeni prajezični fragmenti prešli u fragmente novih jezika potomaka. Matasović (2010: 53) i ovdje daje detaljno objašnjenje kojim tumači da prema pravilu da indoeuropsko *s, koje u grčkome jeziku daje oštri hak na početku riječi tumačimo kao glasovnu promjenu do koje je došlo između nestanka indoeuropskoga prajezika i prvih posvjedočenih grčkih tekstova. Taj simbol *s tumači se kao bezvučni stridentni frikativ koji je dio indoeuropskog prajezičnog sustava.

Kako je rekonstruiranje zahtjevan i dugotrajan posao, sa znatnom količinom sličnih simbola i nedefiniranih znakova, Matasović (2010) iznosi način kako smanjiti količinu grešaka u rekonstruiranju predlažući da se od dviju mogućih interpretacija neke prajezične pojave bira ona koja je najbolje posvjedočena u najvećem broju jezika.

Treća je razina rekonstrukcije, prema Matasoviću (2010: 53), najspekulativnija prema svojim rezultatima te najrealističnija s obzirom na pitanja čije odgovore proučava. Ova razina, koju još nazivamo i prostorno-vremenskom razinom, od velike je važnosti, čak možda i najveće važnosti, jer služi prostorno-vremenskoj rekonstrukciji, tj. utvrđivanju gdje i kada se prajezik govorio te kako se razvijao kroz povijest. Na ovoj razini rekonstrukcija ulazi u probleme rekonstrukcije kulture govornika određenog prajezika te njihove pradomovine. Tako primjerice izostanak zajedničke podudarne riječi za more u indoeuropskim jezicima, uz brojne podudarne riječi za brezu⁴, medvjeda⁵ ili vuka⁶, ukazuje na to da pradomovina govornika indoeuropskoga prajezika nije bila na moru, ali da je bila negdje gdje je bilo breza, medvjeda i vukova.

1.4. Glasovne promjene

---

⁴ Stind. *bhūrjā*; osetski *bærz*; crkvenoslavenski *brěza*; staropruski *berse*, litavski *béržas*, lat. *fraxinus*.

⁵ Lat. *ursus*; stind. *ŕkša*; grč. ὄρκτος; hetitski *hartakka-* (< ie. **h₂rtko-*).

⁶ Lat. *lupus*; stind. *vŕka*; av. *vakrka-*; grč. λύκος; gotski *wulfos*; toh. *walkwe*, litavski *vilkas* itd. (< ie. **ulko-*).

Dobro je poznato da se jezici mijenjaju kroz povijest – primjerice, na leksičkoj razini primjećujemo kako se naši djedovi i bake, čak možda i roditelji ne koriste istim vokabularom kao mi danas, a do tih je promjena došlo u intervalu od samo stotinjak godina. Što se sve u jeziku može promijeniti u više stotina ili tisuća godina? U tih se nekoliko tisuća godina toliko tih manjih promjena sakupi na hrpu da se ponekad jezici potpuno promijene te i razdijele na mnoštvo različitih jezika, čiji se govornici, u tome slučaju, više međusobno ne razumiju. Uz to, valja naglasiti i da je proces normiranja jedan od čimbenika koji zaustavlja glasovne promjene. Najbolji primjer tomu je Pāṇini, kod kojega je stroga norma posve zaustavila glasovne i morfološke jezične promjene u klasičnome sanskrtu, dok one sintaktičke i leksičke nije. Primjerice dolazi do napuštanja sintetičkih oblika za prošla vremena (imperfekt, reduplicirani perfekt i aorist) u korist participskih konstrukcija s jedne strane, a s druge je strane došlo do razlika u leksiku u smislu novih značenja pojedinih riječi, što je ishod književne uporabe. Na razini govornih jezika došlo je do promjene u srednjoindoijske, pa preko apabhramśa u novoindoarijske jezike. Sve te promjene, odnosno, sustavna glasovna podudaranja između jezika nazivamo glasovnim zakonima.

Radi lakšeg shvaćanja što su to glasovni zakoni, Kapović (2008) daje primjer: indoeuropsko **b^h* u sanskrtu pravilno na početku riječi daje *bh-*, u latinskom *f-*, a u grčkom *φ-*. Mladogramatičari koji su djelovali krajem 19. stoljeća tvrdili su kako glasovni zakoni nemaju iznimaka te da u svim jezicima oni u potpunosti vrijede. No, naravno, tomu nije sasvim tako. Iznimke su uvijek postojale i uvijek će postojati zbog naknadnih promjena u jeziku. Tom uvjerenju gramatičara suprotstavila se lingvistička geografija, čija je glavna ideja *chaque mot a son historie*, odnosno da svaka riječ ima svoju povijest (Kapović 2008: 129). Prema tome, glasovne se promjene ne događaju u svim riječima odjednom. Takvu promjenu, gdje se glasovi postepeno mijenjaju u jednoj ili dvije riječi, njih stotinjak pa do gotovo u svim riječima u jeziku, nazivamo leksičkom difuzijom. Pa se tako, na primjer, saznaje da je staroslavenski broj *devętb* trebao glasiti **nevętb* te se tek kasnijom analogijom prema broju *desętb* promijenio u ono što danas prepoznajemo kao *devet*. Valja naglasiti i da su nazivi za brojeve izrazito podložni analogiji jer učestalo dolaze u grupi po određenom redu te tako utječu jedan na drugi. Tako prema analogiji slabe perfektne osnove stind. glagola *YAM* 'stegnuti', koja glasi *yem* (< *ya* + *im*), imamo umjesto očekivanog **papt-* (od glagola *PAT* 'pasti') analoški oblikovanu slabu osnovu *pet*. Ta se promjena analoški proširila u staroindoijskome na sve glagole koji imaju strukturu suglasnik-*a*-suglasnik. Prema

Kapoviću (2008) analogijom nazivamo promjenu gdje jedan ili više oblika utječu na druge oblike. Ona djeluje tako da ujednačuje i pojednostavljuje oblike. Analogija se ne pojavljuje uvijek u svim riječima, na primjer pojavljuje se u *češe – češati* (umjesto *časati*) no ne u *pleše – plesati* (nije *plešati*). Ta razlika u pojavi analogije u jednoj riječi ali ne i u drugoj može ovisiti o frekventnosti pojavljivanja neke riječi ili oblika, a može biti i puka slučajnost.

Iduća od važnijih glasovnih promjena jest ispadanje glasova, bilo to na početku, u sredini ili na kraju riječi. Stoga, prema položaju samoglasnika koji se gubi, ovu glasovnu promjenu možemo podijeliti na tri vrste, a to su afereza, sinkopa i apokopa. Afereza je otpadanje samoglasnika na početku riječi, doduše prilično rijetka u indoeuropskim jezicima, no Kapović (2008: 131) navodi primjer hrvatskog dijalektalnog oblika *nako*, koje proizlazi iz *onako*. U indoarijskim jezicima vidljiva je u sanskrtskoj riječi *upaviṣṭa*, koja na srednjoindoarijskome književnom jeziku pāli glasi *upaviṭṭha*, ali na apabhraṃśi glasi *paiṭṭha*, a na hindskome *baiṭhnā*, gdje vidimo ispadanje (aferezu) početnoga glasa *u-*. Dalje, sinkopa je ispadanje samoglasnika u sredini, primjerice hrvatsko dijalektalno *četri* umjesto standardnog *četiri*. Novoindoarijski književni dijalekt brađski ima *pahale* 'prvi', koji u hindskome daje *pehle*; ili apabhraṃśa *sattaraha* 'sedamnaest' hindski *sattrah*, gdje je osim sinkope vidljiva i apokopa, odnosno ispadanje završnoga samoglasnika *-a*. Primjer za apokopu u hrvatskome je dijalektalno *tak* umjesto *tako*. Tipičan je primjer ispadanja kratkoga završnoga *-a* u novoindoarijskim jezicima sanskrtska posuđenica *nagara* 'grad', koja u hindskome glasi *nagar*. Staroindoarijski *tāvat* 'toliko' daje u đinističkoj mahārāṣṭrī, ardhamaḡadhī i śaurasenī *tāva* (ispadanje završnoga suglasnika *-t*), iz čega proizlazi hindski *to* (s ispadanjem završnoga *-a*; *tāv-a* > *to*). Ispadanja završnoga *-a* nema još ni u starohindskim govorima, pa je očito riječ o novijemu fenomenu.

Kako je sve u jeziku u najvećem postotku smisljeno, tako se može zaključiti da ako postoji ispadanje glasova, postoji i njihovo umetanje. Kao i kod ispadanja, ovdje također razlikujemo vrste glasovne promjene po mjestu na koje se glas dodaje. Tako razlikujemo protezu i epentezu. Proteza je dodavanje glasa na početak riječi, „primjerice dodavanje *h-* ispred slogotvornog *ʃ* u nekim hrvatskim dijalektima, npr. *hrvati* se umjesto *rvati se*” (Kapović 2008: 132). S druge strane, epenteza je umetanje glasa u sredinu riječi, a primjeri imamo u hrvatskom su: umetanje suglasnika (ekskresencija) *ljubav-ju* > *ljubavlju* i umetanje samoglasnika (anaptiksa) *voskъ* > *vosk* > *vosak*. Zatim valja spomenuti i premetanje glasova, još zvano metateza. Kao primjer metateze Kapović (2008) navodi hrvatski turcizam *bàrjāk* prema turskom *bayrak*.

Iduća je važna glasovna promjena asimilacija. Asimilacija je približavanje izgovoru ili čak potpuno izjednačavanje dvaju susjednih glasova, a oni mogu biti jedan do drugoga ili u susjednim slogovima. Primjer asimilacije je dijalektalno *čžma* od *čizma*, gdje se č-z asimilira u č-ž zbog veće bliskosti ž prema č. U povijesti indoarijskih jezika jedan od izraženijih primjera asimilacije vidi se u suglasničkim skupinama koje se približuju na srednjoindoarijskoj razini, na primjer sanskrtski *aśva* 'konj' prelazi u pālijski *assa* (promjena śv > ss).

Suprotna je asimilaciji disimilacija, odnosno razlikovanje u izgovoru dvaju glasova, a oni kao i kod asimilacije mogu biti jedan do drugoga ili u susjednim slogovima. Kapović (2008) navodi primjer dijalektalnog *súmlja* umjesto *súmnja*, gdje se *m-nj* disimilira u *m-lj*. Na primjer, sanskrtski *caturdaśa* 'četrdeset' sadrži dva dentala -*t* i -*d* te se, na primjer, u praktima prvi disimilira u -*v* pa imamo *cavuddasa* (uz disimilaciju, ovdje je vidljiva i asimilacija -*rd* i -*dd*). S druge strane u sanskrtskoj riječi *caturpada*, koja u praktima prelazi u *catuppade*, imamo sačuvan -*t* koji se nije disimilirao jer nema dentala u drugom dijelu riječi.

1.5. Metateza likvida

U slavenskim jezicima provodi se jezična promjena prema zakonu koji Kapović (2008: 259) naziva zakonom otvorenih slogova. Kako mu i sam naziv govori, težilo se izbacivanju svih zatvorenih slogova, a u tome su uvelike smetale skupine *e i *a (koje kasnije daju *o u slavenskim jezicima) s likvidama *r i *l. Skupine glasova *eRC i *aRC morale su biti uklonjene kako bi zakon bio proveden. Ta promjena dogodila se negdje oko 8. stoljeća te ju nazivamo metatezom likvida. Najčešći primjeri vidljivi su u toponimima, na primjer, latinski *Arba* prelazi u hrvatski *Rab*, a latinski *Albona* u hrvatski *Labin*. Za južnoslavenske jezike karakteristična je zamjena mjesta samoglasnika i likvida gdje se samoglasnik pritom dulji, na primjer praslavenska riječ *melkó prelazi u staroslavenski *mlěko* (hrvatski *mlijeko*).

Na početku se metateza likvida primjenjivala samo u ponekim slovačkim dijalektima i to pod svim uvjetima, dok se u zapadnoslavenskim i istočnoslavenskim jezicima pojavljivala samo pod akutom. Primjer za to bila bi praslavenska riječ *ólk_otb koja prelazi u hrvatski *lakat*, ali u češki *loket*.

1.6. Izoglose

Kako se kroz povijest jezik mijenja, a broj njegovih govornika raste, šire se granice u kojima se određeni jezik ili dijalekt tog jezika govori. Jezične promjene koje utječu na jezik, na stvaranje dijalekata pa tako i svojevrsnih granica tih dijalekata nazivaju se izoglose. „Izoglosom nazivamo jezičnu promjenu koja se proširi do određene granice i koja zatim može dijeliti i razlikovati primjerice dva ili više jezika, dijalekta itd.” (Kapović 2008: 127). One se mogu širiti pravilno te se zaustaviti na nekoj stvarnoj granici, no češće je njihovo širenje nepredvidivo te je teško odrediti gdje počinje odnosno prestaje jedan jezik ili dijalekt, a gdje počinje drugi. Raznovrsne izoglose zahvatile su indoeuropske jezike, pa je tako primjerice izoglosa gdje se indoeuropsko *s* mijenja u *š* iza glasova *r*, *u*, *k* i *i*, (tzv. pravilo *ruki*) zahvatila samo baltoslavenske i indoiranske jezike. Pravilo *ruki* nalaže da u indoiranskome i baltoslavenskome *s* ostaje *s* ako mu ne prethode glasovi *r*, *u*, *k* ili *i*. Tako pravilu *ruki* ne podliježe primjerice sanskrtska riječ *sapta* 'sedam' ili staroslavenska *sedmь* (ie. **septm*). No, pravilo *ruki* se zato provodi primjerice u indoeuropskom **muHs* 'miš', koja u staroindoiranskome daje *mūs-*, u staroslavenskom *myšb*, gdje je zbog **u -s* prešlo u *-š*. U latinskom *mūs* i grčkom *μῦς* do te promjene nije došlo jer pravilo nije zahvatilo te jezike. U indoiranskim i slavenskim jezicima *ruki* pravilo nema iznimke i primjenjuje se gdje god mu je mjesto, dok se u litavskom ono javlja samo iza **r*, dok ga iza **k*, **u* i **i* ponekad ima, a ponekad ne. Zapravo su sva djelovanja *ruki* u litavskom ispravna te se **s* mijenja u **š*, a oni primjeri gdje se to ne događa sustavan su prikaz daljnjih promjena i analogija. U slavenskim jezicima djeluje dodatno pravilo po kojemu **š* koje je nastalo po pravilu *ruki* ponovno prelazi u **s* ispred suglasnika. Dakle, ako to rezimiramo, možemo zaključiti da u slavenskim jezicima **s* rukijem postaje **x*, ispred samoglasnika po prvoj palatalizaciji postaje **š*, a ispred suglasnika **s* (Kapović 2008: 174).

U nastavku će ove glasovne promjene biti prikazane kroz primjere u kojima su izvrsno očuvane, a primjeri su grupa riječi za rodbinske odnose koje su u brojnim indoeuropskim jezicima izrazito očuvane. To su staroindoiranske riječi *mātár* 'majka', *bhrātár* 'brat', *nápāt* 'nećak' i *svásar / svásā* 'sestra'. Uz njih, važno je spomenuti i druge riječi koje su očuvane no nisu obrađene u ovom radu. To su *sūnú* 'sin', *duhitá* 'kći', *snušá* 'snaha', *svásurah* 'svekar', *devár* 'djever'. Svakako bi u daljnjem istraživanju bilo zanimljivo obraditi i ove primjere.

2. Analiza primjera

2.1. *mātár* 'mati' (< ie. **méh₂tēr*)

HER str. 400–401, ERHJ str. 597 i 584, ERHSJ str. 389 i EWA str. 345–346

Prvi je primjer praindoeuropska riječ **meh₂tēr* 'majka' (stind. *mātár-*; av. *mātar-*, arm. *mair*; grč. μήτηρ; alb. *motrë* 'sestra'; lat. *māter*, *-tris*; stir. *māthir*, stisl. *mōđir*; lit. *mótė*; toh. A *mācar*, toh. B *mācer*). Kako i na prvi pogled vidimo, zanimljivost ovog primjera leži u laringalu **h₂*. Naime, u praindoeuropskom jeziku postojala su tri laringala koja se u rekonstrukcijama označavaju slovom **h*. No, problem je to što se ne zna njihova točna fonetska vrijednost te se stoga oni označavaju brojevno, tako da se najčešće razlikuju tri indoeuropska laringala; **h₁*, **h₂* i **h₃*. U slučajevima rekonstrukcije kada se ne zna ili nije od velike važnosti o kojemu se od laringala radi, piše se univerzalno **H*, koje tada predstavlja sva tri moguća laringala. Kapović (2008) tvrdi kako se u većini slučajeva spomenuti laringali u nekom jeziku odražavaju upravo kao nekakvo **h*. Glas **h₃* je pak također bio neka vrsta *x*, na primjer *x^w* ili *y^w*. Dakako, sva tri laringala podliježu glasovnim promjenama ovisno u kojoj se svezi glasova nalaze. Pa se tako, primjerice praindoeuropsko **h₂e* u sanskrtu odrazilo kao *a*, **eh₃* se u latinskome odrazilo kao *ō*, a **h₂ey* se u staroslavenskome odrazio kao *ě*. Objasnivši to možemo istaknuti problematiku ovoga primjera. Naime Kapović (2008) navodi da kako između praindoeuropskog *e* i *a* nije bilo opreke uz **h₂*, postoji mogućnost da je **meh₂tēr* zapravo **mah₂tēr*.

Dakle, na putu od praindoeuropskog **meh₂tēr* prema ostalim indoeuropskim jezicima došlo je do glasovnih promjena koje su svojim djelovanjem promijenile izgled riječi. U staroindoarijskome *mātár* 'mati' *m-* je nepromijenjeno, a *-ā-* je već na indoiranskoj razini nastalo od **eh₂*. U indoiranskome indoeuropsko **eh₂* odražava se tako da laringal ispada, indoeuropsko **e* prelazi u staroindoarijsko *a*, koje se zatim obojen laringalom kompenzacijski produljuje. U staroindoarijskome se indoeuropsko **-ē* očituje samo u nominativu jednine kao *-ā* (N. jd. *mātā́*), s time da *r* ispada. Dalje znamo da u jakoj osnovi u riječima za rodbinske osnove **-ār* slabi u *-ar* te to najbolje vidimo na primjeru akuzativa jednine *mātaram*. U riječima koje imaju isti indoeuropski sufiks **-tēr* dolazi do promjene u kojoj se indoeuropski **-ē* očekivano odražava kao *-ā*, na primjer, akuzativ jednine od *dātar* 'davatelj' glasi *dārāram*. Prema Burrowu (2001: 139) brojne su staroindoarijske riječi koje

završavaju sufiksom *-tar*, sa značenjem „onaj koji što radi, činitelj“ (imenice za vršitelja radnje ili *nomina agentis*). Prema Gluhaku (1993) i Pokornju (1959) **mā-* je kao korijen riječi nastao od dječje riječi, možemo reći tepanja majci, i sufiksa **-tēr*. No, prema Gotu (2013: 31) sufiks zapravo glasi **-h₂tēr*. Beekes (1984: 172) sufiksom smatra samo **-ter*, a laringal smatra dijelom osnove. Prema Gluhaku (1993: 401) od indoeuropskog oblika **méh₂tēr* razvio se **mátē* u staroindoirijskome pa **māti* u praslavenskome te na kraju *mati* u starocrkvenoslavenskome. Konačno *-r* otpalo je kasnije u nominativu jer se **ter* smatrao sufiksom, a s time se slaže i Skok (1971: 389) i tvrdi da je to ispadanje *-r* u skladu s baltoslavenskom jezičnom zajednicom te je podudarno s indoiranskim jezicima. Takva se specifična podudarnost naziva izoglosom, što je objašnjeno ranije.

2.2. *bhrātar* 'brat' (< ie. **b^hreh₂tēr*)

HER str. 146–147, ERHJ str. 80, ERHSJ str. 199–201 i EWA str. 280–281

Drugi je primjer rekonstruirana indoeuropska riječ **b^hreh₂tēr* 'brat' (ie. *bhrātar-*; av. *brātar*; arm. *elbair*; stir. *bráthair*; grč. φρήτηρ; got. *erōþar*; lit. *eroterēlis*; toh. A *pracar*; toh. B *procer*), koja u staroindoirijskome glasi *bhrātar*. Prema Pinaultu (2007: 276) ie. **bhreh₂-* znači „skupina muškaraca koji imaju istu majku”. U nekim jezicima ta riječ ne znači samo 'brat' već i 'rođak' i 'srodnik' (grčki, keltski, batijski), pa je možda i u indoeuropskom imala takvo šire značenje. Postupnim prelaskom do indoiranskoga i do staroindoirijskoga došlo je do nekoliko glasovnih promjena; aspirirano indoeuropsko **b^h* ostaje u indoiranskome i starindijskome zvučno *bh*. Prema Kapoviću (2008: 142) indoeuropsko **b^h*, u grčkom postaje φ, zadržava aspiraciju, ali se obezvučuje (φρᾶτηρ 'član bratovštine'). Indoiransko se **b^h* u avestičkom i iranskom općenito mijenja u deaspirirano *b* (avestički i staroperzijski *brātar*), dok u latinskome **b^h* na početku riječi daje *f* (*frāter*), a u sredini riječi *b*. Indoeuropski laringal **h₂*, budući da stoji u zatvorenom slogu, nakon **e* prelazi u *ā* u staroindoirijskome. Indoeuropski glasovi **e*, **o*, **ē* i **ō* prelaze već na indoiranskoj razini u *a* i *ā*, primjerice staroindoirijski *bhāрати* i avestički *baraiti* 'nositi' (< ie. **bher*) prema latinskom *ferō*. Nakon toga moramo promotriti do kakvih je promjena došlo u praslavenskome jeziku, a polazimo kao i u prethodnim primjerima s **b^hreh₂tēr*. Dakle, u praslavenskom dolazi do deaspiracije početnoga suglasnika; praindoeuropsko **b^h* vjerojatno

već na praslavenskoj razini prelazi u **b*. Nakon toga **eh₂* daje *ā*.⁷ Zatim je na redu *ē*, koji u staroslavenskom daje jat (*ě*). Uz to, od velike je važnosti ovdje spomenuti i metatezu likvida *r*. Tako smo na kraju od praindoeuropskog **b^hreh₂tēr* u staroslavenskom dobili *bratrъ*. U slavenskim jezicima potom dolazi do apokope (iskliznuća) završnoga *-r*.

2.3. *nápāt* 'nećak' (< ie. **h₂nepōts* ili **nepōts*)

ERHJ str. 691 i HER str. 436

Idući je primjer rekonstruirana indoeuropska riječ **h₂nepōts* 'potomak', 'unuk' ili 'nećak' (av. *apam*, lat. *nepōs*, grč. ἀνεψιός), koja u staroindoirijskome glasi *nápāt*. Postupnim prijelazom od staroindoirijskog nadalje došlo je do nekoliko glasovnih promjena. Na početku riječi laringal **h₂* nestaje bez traga u većini jezika s iznimkom u grčkome (ἀνεψιός 'bratić, rođak'), armenskome i frigijskome jeziku, gdje se vokalizira kao protetski vokal (Kapović 2008: 245). Treba napomenuti da se ovdje nekada rekonstruira laringal a nekada ne. Razlog je za rekonstrukciju laringala protetski vokal u navedenim jezicima. Međutim, vrlo se često oblik rekonstruira i bez njega, jer je protetski vokal rijedak i može se protumačiti i na druge načine. U svakom slučaju, ako riječ shvatimo bez laringala, etimologija bi mu bila **ne* + **pōts* 'bez gospodara' u smislu 'kojem gospodar nije otac', znači unuk ili nećak ili naprosto 'potomak'. S laringalom bi osnova glasila **h₂nep-ōt* 'muški potomak koji nije sin' (Vaan 2008: 405). Indoeuropsko **e* u indoiranskom prelazi u *a*, iako se u većini jezika odražava kao *e*. Iznimka je gotski, gdje se indoeuropski **e* uvijek odražava kao *i*. Indoeuropsko **ō* se u načelu odražava isto kao indoeuropsko **eh₃* na način da **h₃* boji **e* u **o* i produžuje ga pri ispadanju (Kapović 2008: 223). U indoiranskome se odraz indoeuropskog **ō* stapa s indoeuropskim **ē* te oboje daju *ā* u staroindijskome. Završno *-s* nestaje u staroindijskome, što se može objasniti kao *s-mobile*, gdje se *s* pogrešno pridoda nekoj riječi pri rekonstrukciji (uzmimo da je pri rekonstrukciji riječ koja je slijedila iza **h₂nepōts* počinjala sa *s* te je krivo raščlanjena). U praslavenskome se laringal **h₂* (ako je tamo stvarno stajao) gubi te se smatra da je riječ sačinjena od osnove **nept* uz sufiks *-jo*, koji dolazi od **ne-pot-* te sugerira nedoraslu ili nesamostalnu osobu. Tako se u praslavenski odrazio kao **ne(p)tvjъ*, a u

⁷ Kombinacija indoeuropskog **e* i **h₂* u jezicima-potomcima odrazila se na mnogo načina. Tako se, na primjer, u staroindijskome odražava kao dugo ili kratko *a*, jednako tako i u avestičkom i latinskom. U staroslavenskom se **h₂e* odrazio kao *o*, dok se **eh₂* odrazio kao kratko *a*. U grčkom se **eh₂* odrazio kao *ē*, a u gotskom kao *o* (vidi gotski *broþar* 'brat', gdje se također prema Grimmovu zakonu na mjestu bezvučnog okluziva [ovdje dentala *-t-*] u grčkome, sanskrtu i latinskome, u gotskom nalazi bezvučni frikativ [ovdje *-þ-*]). Na primjer: ie. **peh₂-* 'pasti' (lat. *pāscō*, het. *pahzi*) > prasl. **pāstej* (stsl. *pasti*, polj. *pasć*, hrv. *pasti*).

crkvenoslavenskom kao *netъji*. U hrvatskome jeziku do riječi *nećak* dolazi izvođenjem osnove sa sufiksom *-akъ*, odnosno *netъakъ* te djelovanjem jotacije prelazi u *nećak*.

2.4. *svasā* 'sestra' (< ie. *swesōr)

HER str. 545-546, ERHJ str. 333, ERHSJ str. 226, i EWA 796

Posljednji je primjer rekonstruirana indoeuropska riječ *swesōr 'sestra' (grč. *ἑορ* [V.]; lat. *soror*; stsl. *sestrinъ* 'sestrin'; stir. *siur*; got. *swistar*; stisl. *syster*; eng. *sister*, njem. *Schwester*), koja u staroindijskome glasi *svásar-* (N. *svasā*) < iir. **swásar-* (> Av. *hʷanhar*). Prvotno je riječ *swesōr označavala bilo koju žensku rođakinju. Riječ je sastavljena od korijena *swe 'svoj' i *sor 'žena' (Gluhak 1993: 545). Prema Matasoviću (2008: 117) odraz skupine *sw na početku riječi nije do kraja razjašnjen. Naime, prema praslavenskom *sestra, koji je došao od indoeuropskog *swesōr, zaključili bi da se *w gubi, ali staroslavenska riječ *svekry* 'svekrva' prelaskom od indoeuropskog *swekruh₂ potvrđuje kako nije u potpunosti razjašnjena ova promjena. Pretpostavka je da *w ispada samo ispred *e, dok je ispred ostalih samoglasnika ono očuvano, tvrdi Matasović (2008: 117). Indoeuropski *e u staroindijskome postaje *a*, dok u staroslavenskome ostaje *e*. U indoiranskome se odraz indoeuropskog *ō stapa s odrazom indoeuropskog *ē i oboje daju *ā*. To bi značilo da se N. jd. *svasā* razvio izravno iz indoeuropskog oblika odbacivanjem završnoga *-r*, koje je ostalo prisutno u ostalim padežima (vidi Ak. jd. *svasāram*). Jednaka je situacija i u slavenskim jezicima. Tako se indoeuropska riječi *swesōr 'sestra' u staroindijskome odražava kao *svásar-* (N. jd. *svásā*). U praslavenskome se ova indoeuropska riječ odrazila kao *sestra, kao i u staroslavenskome. U slavenskim se jezicima, neetimološko *t pravilno dodaje epentezom između *s i *r (Matasović 2008: 120), kao na primjer kod riječi *struja*, gdje indoeuropsko *srew 'struja' prelazi u staroindijsko *sravati*.

3. Zaključak

Indoeuropski prajezik predstavlja jezik koji je služio kao prethodnik velikog broja jezika koji se danas govore diljem svijeta. Iako je sam indoeuropski jezik nepotvrđen u izvorima, lingvisti su ga rekonstruirali, kao i njegove brojne karakteristike i elemente, od leksika, fonologije, morfologije pa čak i sintakse. Jezici se neprekidno mijenjaju i prilagođavaju raznim društvenim i kulturnim utjecajima, kao i primjenama u vremenima i okruženjima u kojima se koriste, taj se proces još naziva jezičkom evolucijom. Kako Matasović objašnjava, postoje razine rekonstrukcije jezika te je ona posljednja, treća, zapravo jedna od ključnijih. Naime, jedan je od najznačajnijih faktora koji utječu na jezičku evoluciju dijalektalna varijacija, koja je kroz vrijeme širenjem indoeuropskog prajezika dovela do formiranja različitih dijalekata. Ti su se dijalekti dalje razvijali u odvojene jezike. Uzmimo za primjer hrvatski, koji je jedan od mnogih jezika razvijenih iz indoeuropskog prajezika, koji je evoluirao u mnoge varijante koje su se kasnije razvile u slavenske jezike. Uz to, još jedan su od značajnih faktora u jezičnoj evoluciji kontaktni utjecaji. Kada se jezik susreće s drugim jezicima, dolazi do razmjene riječi, gramatičkih oblika i fonetičkih karakteristika. Ta međusobna interakcija dovodi do nastanka novih jezičnih elemenata. Promjene u zvukovnoj strukturi jezika isto su jedan od važnih aspekata jezičke evolucije. Na kraju ovog rada, možemo zaključiti kako su se riječi za rodbinske odnose izvrsno očuvale u većini jezika predaka, ali i da su neke od riječi malo promijenile značenja – poput riječi *nećak* i *brat*, koje su prema nekim teorijama zapravo bliskoznačne riječi koja označava jednog ili više muškarca, većinom nedoraslih, dakle djece koji imaju istu majku, dok je primjerice riječ *majka* ostala jednaka na semantičkoj razini te je od svojih prapočetaka zadržala značenje.

Kratice:

srvnj.	srednjovisokonjemački
nvnj.	novovisokonjemački
skt.	sanskrt
lat.	latinski

grč.	grčki
ie.	indoeuropski
stind.	staroindoarijski
av.	avestički
arm.	armenski
alb.	albanski
toh. A	toharski A
toh. B	toharski B
HER	<i>Hrvatski etimološki rječnik</i>
EDL	<i>Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages</i>
ERHJ	<i>Etimološki rječnik hrvatskog jezika</i>
ERHSJ	<i>Etimološki rječnik hrvatskog i srpskog jezika</i>
EWA	<i>Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen</i>

Rječnici:

Etimološki rječnik hrvatskoga jezika I (sv. I. od A do Nj), Matasović, Ranko; Dubravka Ivšić; Tijmen Pronk i Dunja Brozović Rončević. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016.

Etimološki rječnik hrvatskoga jezika II (od O do Ž) Matasović, Ranko; Dubravka Ivšić; Tijmen Pronk i Dunja Brozović Rončević. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jzikoslovlje, 2016.

Hrvatski etimološki rječnik, Alemko Gluhak. Zagreb: August Cesarec Izdavač, 1993.

Etimološki rječnik hrvatskog i srpskog jezika, Skok, Petar. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971.

Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen, Mayrhofer, Manfred. Die Deutsche Bibliothek. Beč: 1996.

<https://indo-european.info/pokorny-etymological-dictionary/>, pristupljeno 29. 8. 2023.

4. Literatura

- Beekes, R. (1988). *A grammar of Gatha-Avestan*. New York: E. J. BRILL.
- Burrow, T. (2001). *The Sanskrit Language*. New Delhi: Narendra Prakash Jain.
- Andrijanić, I. (2017.) A List of Sanskrit and Latin Cognates in Vesdin's Treatise De Latini Sermonis Origine, *Journal of Indo-European Studies* 45 (3), str. 195–234.
- Andrijanić, I. i Petra Matović (2019). Filip Vezdin and the comparison of Sanskrit with Iranian and German languages. *Language & History*, str. 195-226.
- Goto, Toshifumi (2013.) *Old Indo-Aryan morphology and its Indo-Iranian background*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Jauk-Pinhak, M. (1973). Prakrtska filologija (sadržaj i problemi). *Suvremena lingvistika* 7-8, str. 67-72.
- Jauk-Pinhak, M. (1984). Filip Vezdin, De Latini Sermonis Origine. *Živa antika* 34, str. 133–138.
- Kapović, M. (2008). *Uvod u indoeuropsku lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Matasović, R. (1997). Odrazi indoeuropskih laringala u slavenskim jezicima. *CROATICA*, str. 45-46.
- Matasović, R. (2008). *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Matasović, R. (2010). *Kratka poredbenopovijesna gramatika latinskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Mihaljević, M. (2002). *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pinault, Georges-Jean (2007.) A star is born: a "new" PIE *-ter- suffix. U: Nussbaum, Alan (ur.) *Verba Docenti. Studies in historical and Indo-European linguistics presented to Jay H. Jasanoff by students, colleagues, and friends*. Ann Arbor – New York: Beech Stave Press.
- Vaan, Michiel de (2008.) *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden–Boston: Brill.